

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Wilno, gub. wileńska, Cesarstwo Rosyjskie; obecnie Litwa

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Litewskie Muzeum Eparchialne (przy Bractwie Świętego Ducha) [Литовское Епархиальное Древнехранилище (при Свято-Духовском Братстве)]

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Religijne/prawosławne bractwo o zasięgu lokalnym (gubernialnym = archidiecezji wołyńskiej).

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum prawosławnego bractwa religijnego, zbiory głównie o profilu religijnym, otwarte dla zwiedzających. Zbiory składające się z obiektów religijnych, archeologicznych i in.

Daty działalności / zakres czasowy:

1909/1910 – 1915

Dostępność

pełna

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Patrymonialna

Rodzaj pamięci

Rosyjska, prawosławna

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Historyczny: pamiątki/relikwie, obiekty archeologiczne, numizmaty; kultury: rękopisy, książki drukowane; artystyczny: malarstwo, rzeźba, wyroby rzemiosła artystycznego.

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	Nie istnieje	Pomieszczenia w monasterze Troickim w Wilnie
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	X	X

GODZINY OTWARCIA	X	Brak danych
DYREKTORZY	X	E. R. Romanow
ZARZĄDCA	X	Prawosławne Bractwo Ducha św. w Wilnie
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)	X	Pomieszczenie przystosowane

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Nie odnotowano

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Muzeum ma na celu ochronę przedmiotów cerkiewnej starożytności eparchii litewskiej i – w miarę możliwości – przedstawienie dziejów cerkiewnego życia kraju.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Wilno, powiat wileński, archidiecezja litewska i wileńska

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

- Nikander, prawosławny arcybiskop litewski i wileński w l. 1904–1910 (w życiu świeckim Nikołaj D. Mołczanow, 1852–1910) – pomysłodawca i protektor;

- Romanow Ewdokim (Jewdokim) R. (1855–1922) – organizator muzeum i jego pierwszy kustosz, a także darczyńca. Urodzony w Homlu rosyjski pedagog, archeolog, etnograf i antropolog kulturowy, publicysta, muzealnik – współzałożyciel witebskiego i mohylewskiego muzeów cerkiewno-archeologicznych.

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

E. R. Romanow (zob. rubrykę „Założyciele…”).

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Prawosławne Bractwo Ducha św. w Wilnie

Szczegółowa historia instytucji

Postulat stworzenia muzeum przy Prawosławnym Bractwie Ducha św. w Wilnie zgłoszony został przez członków tegoż na wiosnę 1907 r. Objazdy duszpasterskie przekonały do słuszności tej idei archiepiskopa Nikandra. W rezultacie hierarcha ten zwrócił się do rady bractwa z zapytaniem o możliwość powołania do życia takiej placówki. Efektem było opracowanie przez członków bractwa, D. I Dowgiatę i E. R. Romanowa projektu statutu muzeum. Opierał się on na istniejącym statucie analogicznej placówki działającej w Witebsku. Przygotowany dokument został zatwierdzony przez Świętobliwy Synod 27 VIII – 14 IX 1908 r. Następnie, w marcu następnego roku rada bractwa podjęła decyzję o otwarciu muzeum dnia 23 kwietnia w pomieszczeniach monasteru Troickiego w Wilnie. Kłopoty lokalowe odwlekły ostentacyjnie termin realnego rozpoczęcia działalności instytucji do 22 I 1910 r. Wcześniej, w 1909 r. na łamach czasopisma „Литовские епархиальные ведомости” opublikowano statut muzeum, instrukcję komitetu dla stworzenia i zarządzania muzeum, a także nakazy dla duchowieństwa dotyczące dostarczania do placówki zabytków o charakterze religijnym.

„Duszą muzeum” stał się – według relacji z 1910 r. – jego pierwszy kustosz, E. R. Romanow. On dokonał przeglądu prawosławnych starożytności w Wilnie i powiecie wileńskim, zaprojektował meble muzealne i nadzorował ich wykonanie, a także zapoczątkował kolekcję swoimi дарami. Prowadził także wpisy obiektów do katalogu (księgi inwentarzowej) oraz ogłaszał drukiem spisy nabytków (zob. rubrykę „Inne publikacje”). Co ciekawe, w późniejszych numerach (przynajmniej części oficjalnej) czasopisma „Литовские епархиальные ведомости” te sprawozdania przestały się ukazywać (sprawdzono rocznik 1912 w całości, a pozostałe wybiórczo).

Związany z muzeum i Wileńską Publiczną Biblioteką P.S. Rykow uczestniczył w odbywającym się w dn. 27-30 XII 1912 r. w Muzeum Historycznym w Moskwie „Wstępnym zjeździe dla zorganizowania pierwszego ogólnorosyjskiego zjazdu działaczy muzeów”.

Według sprawozdania z działalności Bractwa św. Ducha muzeum kontynuowało swą działalność, polegającą na zbieraniu pamiątek cerkiewnych i wydawaniu opisów najciekawszych z nich jeszcze w 1915 r. Podczas ewakuacji Wilna w lipcu tegoż roku – według słów sprawozdania: „Niestety [...] nie udało się wywieźć całego muzeum”. Pozostało ono w Wilnie na poprzednim miejscu (przy Prawosławnym Seminarium Duchownym pod nadzorem jego ekonoma. Dalszych losów placówki – jak dotąd – nie udało się ustalić.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Pierwszym ofiarodawcą obiektów do muzeum był E. R. Romanow. On też był odpowiedzialny za ich wpisywanie do inwentarza, publikowanie katalogu (w wersji drukowanej) oraz przygotowanie ekspozycji. Zbiory mieściły się w pomieszczeniu w monasterze Troickim w Wilnie. Według stanu z sierpnia 1910 r. do tego momentu w placówce znalazły się obiekty wpisane pod 438 numerami. Znajdowały się między nimi rzadkie ikony (w tym Bogurodzicy z XVII w. z sukienką ufundowaną przez Giedroyciów, ikona Św. Rodzina), pozostałości ikonostasu bez carskich wrót, naczynia i szaty liturgiczne, księgi (rękopisy i starodruki), w tym Ewangeliarze z XVII w. i Prolog z XVI w. Gromadzenie zbiorów i wydawanie ich opisów było kontynuowane aż do 1915 r., do czasu ewakuacji Wilna przez Rosjan. Zbiory, nie jest jasne czy całe, pozostały w mieście.

Na czas obecny, nie udało się ustalić ich losów zbiorów po likwidacji placówki.

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Brak

Strategia pozyskiwania zbiorów

Dary, przekazy

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

E. R. Romanow, instytucje cerkiewne i członkowie bractwa oraz inne osoby.

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Przegląd starożytności cerkiewnych dokonany przez E. R. Romanowa w Wilnie i powiecie wileńskim.

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

Brak danych

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

W specjalnie przystosowanym pomieszczeniu w monasterze Troickim w Wilnie, następnie zaś w Prawosławnym Seminarium Duchownym.

Wystawy czasowe

Brak danych

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Zob. rubrykę „Inne publikacje”

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

„Извещения Литовского епархиального древнехранилища”. Wydawane przez E. R. Romanowa, zdaje się, jako odrębne nadbitki w stosunku do tekstów publikowanych w czasopiśmie: „Литовские епархиальные ведомости”. Do VIII 1910 r. ukazało się – według anonimowej relacji z tegoż roku - 5 numerów. Naszym zdaniem, Romanow podzielił opis na 4 części. Tak przynajmniej wynika z danych zaczerpniętych z czasopisma „Литовские епархиальные ведомости” (zob. bibliografia). Edycji, przynajmniej w części oficjalnej czasopisma nie kontynuowano, choć są informacje, że opisy ukazywały się drukiem.

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Brak danych

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

Wilno, powiat wileński, eparchia wileńska

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

Brak konkretnych danych

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

- Гужалоўскі А., *Нараджэнне беларускага музея*, Мінск 2001.
- Инструкция Комитету по устройству и управлению Литовским Епархиальным древнехранилищем, „Литовские епархиальные ведомости” 1909, nr 12 – 13 (1 VII), s. 64–65.
- *Историко-археологические музеи С.-З. Края*, [w:] *Записки Северо-Западного отдела Императорского Русского Географического Общества*, 1910 г., ks. 1, s. 222–236.
- „Литовские епархиальные ведомости” 1909, nr 24 (15 XII), s. 127–128.
- *Отчетные сведения за 1915 год о состоянии Виленского Свято-Духовского Братства*, „Литовские епархиальные ведомости” 1916, nr 12 (1 X), s. 43 – 45.
- Романов Е. Р, *От Литовского Епархиального Древнехранилища*, „Литовские епархиальные ведомости” 1910, nr 5 (1 III), s. 27–28; nr 9 (1 V), s. 45–48; nr 11; nr 13 (1 VII), s. 69–70; nr 16 (15 VIII), s. 83–85.
- Півавар М. В., *Даследчыкі Полацко-Віцебскай даўніны. Даведнік*, Віцебск 2006.
- *Предварительный съезд по устройству первого Всероссийского съезда деятелей музеев*, [w:] *Музееведческая мысль в России XVIII – XX веков. Сборник документов и материалов*, ред. Э.А. Шулепова. Москва 2005, s. 372–394.
- *Устав Литовского епархиального древнехранилища*, „Литовские епархиальные ведомости” 1909, nr 11 (1 VI), s. 57–58.
- 11 верасня - 150 год з дня нараджэння Е.Р. Раманава (1855-1922), этнографа, фалькларыста, археолага, краязнаўца, педагога w:] , Национальная библиотека Беларусі: <http://old.nlb.by/html/news2005/ramanau.html>
- Русское православие:
https://web.archive.org/web/20111123055503/http://www.ortho-rus.ru/cgi-bin/ps_file.cgi?2_1132

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

Brak danych

Ciekawe cytaty

„Na koniec, muzea służą przede wszystkim ochronie pamiątek miejscowej cerkiewnej starożytności przed zniszczeniem w wyniku ignorancji lub poprzez przekazanie w inne, często wrogie nam ręce. Wystarczy wspomnieć Polaka Tatura, który obdarł nasze cerkwie i zbył swoje kolekcje za granicę za dziesiątki tysięcy rubli. Uwzględniając to, co wyżej napisano, brak cerkiewno-archeologicznego muzeum w eparchii litewskiej, najbliższej położonej w stosunku do elementów wrogich prawosławiu i rosyjskiej narodowości, było zawsze bardzo dotkliwie” („Литовские епархиальные ведомости” 1909, nr 24 (15 XII), s. 127–128.

UWAGI:

Należy dokonać przeglądu odpowiednich tytułów prasowych w celu uzupełnienia informacji na temat muzeum.

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Dariusz Dąbrowski

Data sporządzenia karty:

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

X

METADANE* (wypełnia redaktor portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA	